

שיטה, שמי שרוצה להשמידנו ולזרוק אותנו לים הוא בבחינת עמלק. ומה שנזכר בגמ' נדרים ל"ב ע"א: אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאחים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים, שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו וכו', אין זה שייך לעניננו כי כאן מדובר על מלחמת מצוה, ושם לא היתה מלחמת מצוה, רק להציל את בן אחיו, ורק שלש מלחמות מצוה כתובים ברמב"ם מגמ' סוטה ועוד.

וכן מה שנמצא בגמ' סוטה י" ע"א: דרש רבא מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר (מלכים א' ט"ו) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי", מאי אין נקי אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, גם אצל אסא לא היתה מלחמת מצוה רק לבנות את גבע בנימין ואת מצפה עיי"ש.

מלחמת "שלום הגליל" בלבנון ותוצאותיה

מבוא

כמלחמותינו הרבות והכבדות כשכבר הימים, מי הקים לנו חלד בעמדנו מעטים נגד רבים חלשים נגד גבורים, מי הלביש עוז את גבורי ישראל לחרף נפשם להלחם כאריות נגד קמיהם הרבים והעצומים מהם, ולהניס אחד אלף ושנים רבבה, אם לא ה' והתורה הזאת, שעמדה לנו עוז ואורה, ושלכד האוצרות הסגוליים שבה, היא המאזנו גם לעשות חיל טבעי, בהכטיחה עזרת ה' לגבורים, בהלהיבה אותם לחרף נפשם על קדושת שמו, ובתתה בלבם את התקוה והבטחון שהם ראשית כל עוז ונצחון. על ידי רוח החיה ההיא היתה תקומה לכבשה אחת בין שבעים זאבים, והיא לא נתנה למשיסה יעקב למרות כל רבבות הרומסים אותו ברגל גאווה.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ימין ה' עושה חיל, ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל. ורבנו הגדול החוקר האלקי גאון וקדוש מרן ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, שואל: מי שצריך ישועה הרי הוא קודם הישועה במר נפש ואין מקום לו עדיין לרינה, ואם כן מקומו של הרינה הוא אחרי הישועה. החשוכה על זה מכואר בדברי הימים ב' כ'. במלחמת מלך יהושפט עם בני מואב וכני עמון אחרי שהנביא יחזיאל בן זכריהו וכו' היתה עליו רוח ה' וניבא להם, "לא לכם להלחם התיצבו עמדתו וראו את ישועת ה' עמכם וכו' ויעמד משוררים לה' ומהללים להדרת-קודש בצאת לפני החלוצ, ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו". הם אמרו הלל לפני הנס שקרה היות שבטחו בה' ובנביאיו,

והרגישו כמו אחרי הניצחון. כן הוא באהלי צדיקים, והבטחון שלהם כל כך חזק והם מרננים לפני הישועה כמו שהישועה כעת לפניהם.

נביאנו ראו וחזו רק פתרון של אחרית הימים ש"לא ישא גוי אל גוי תרב ולא ילמדו עוד מלחמה", לא היה להם בטחון באדם ובתיקון החברה, רק ע"י אלקים באחרית הימים, כמבואר ביחזקאל ל"ו כ"ה: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם וכו' ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ע"כ.

והרמב"ם פרק י"ב מהל' מלכים הל' ד', סוף ספרו הגדול היד החזקה כתב בלשון זה: לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול לשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמה, ולא יהיה בה נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא וכו'.

ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבה, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת כוראם כפי כח האדם, שנאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ע"כ דבריו הנפלאים.

מכשולים בצבא במלחמת "שלום הגליל"

קראנו בעיתונות על כמה כשלונות, כמו שחילים לקחו מביזת מלחמה, ונאסרו ע"י משטרה הצבאית, והנה בתנ"ך מצאנו בזמן כיבוש הארץ ע"י יהושע בן נון, סיפור מחריד בכיבוש יריחו, בספר יהושע ז' א' "וימעלו בני ישראל מעל בחרם, ויקח עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה מן החרם ויחר אף ה' בישראל". עכן לקח מן הביזה ממלחמת יריחו, ויהושע אמר והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה, וע"י מעילה בחרם נסתלקה העזרה האלקית מהם ונפלו כשלשים איש במלחמת העי, וינוסו לפני אנשי העי, כשלוץ על ידי שלקחו מהביזה. נפלו כמה אנשי צבא. אירגון של צבא צריך משמעת, וכשהחילים דואגים רק לעצמם והתפרק החיבור ואין איחוד, כל הצבא בסכנה של השמדה. כן נמצא בתורה ספר במדבר פרשת מטות במלחמת מדין פרק ל"א י"א "ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה, ויבאו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל עדת בני ישראל את השבי ואת המלקוח ואת השלל אל המחנה אל ערבות מואב אשר על ירדן יריחו" ע"כ.

וכפירוש הרלב"ג על התורה בפרשת מטות בהתועלת הה' כתב: הה' הוא לפרסם יושר אנשי הצבא שלא היה בהם איש שהחביא דבר מהשלל, אך

הביאו כלו לפני משה והנשיאים וכל העדה, כאילו העידנו בזה כי יושר לבבם היה שהגיעה להם זאת ההצלחה העצומה בזאת המלחמה ע"כ. וכן באברכנאל. זה לעומת זה, היושר של אנשי המלחמה במלחמת מדין, והמעילה בביזה ע"י עכן שנפלו כמה אנשי צבא, שהעונש היה כבוד מאלקי ישראל שהוריד מהעם את ההשגחה המיוחדת במלחמת כיבוש הארץ, ולפיכך נפלו מאנשי צבא במלחמת העי, כי בדרך הטבע לא יכלו לנצח רק ע"י ההשגחה המיוחדת האלקית. והתלמוד בסנהדרין מ"ד: עכן מאי טעמא איענוש ישראל עליה, הלא מן הנסתרות היא? (והיות שישראל לא ידעו אין דין ערכות על הנסתרות) והתשובה, משום דידעי בו אשתו ובניו, (והתשובה אינה מבוררת היות שהעם לא ידע למה נענשו העם) וביאר באברכנאל, לפי שהיה המקובץ כאיש אחד, וכל איש ממנו כאבר מאברי האיש, וכמו שכחולה אבר מן האדם יעדר בריאות אותו האיש בכללו, ככה כשחטא האיש אחד חטא גמור תסור ההשגחה האלקית מכלל העם והמקובץ וכו' ע"כ.

ובספרי פרשת מטות במלחמת מדין כתב: "ויקחו את כל השלל וגו' ויבואו אל משה וכו'" מגיד שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לא כענין שנאמר "וימעלו בני ישראל מעל בחרם", אבל כאן ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה עכ"ל.

הספרי מדגיש כאן ההבדל בין שתי המלחמות, מלחמת יהושע, שהיו אנשים שמעלו בחרם ולקחו מן הביזה, ובין מלחמת מדין, שאנשי צבא היו צדיקים והביאו את כל הביזה למשה.

כי להיות צדיקים במלחמה היא מדרגה גדולה, כי סוף סוף אנשים ששפיכת דמים לעיניהם נוצר בהם מידת אכזריות, והשחתת מידות, וגם רכוש של אחרים לא נחשב בעיניהם כלום, כי על חיים לא חשים ק"ו על ממוץ.

השחתת טבע האדם במלחמה

והרמב"ם בשמונה פרקים פרק ז' כתב: שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שיהיו לו כל המעלות השכליות ורוב מעלות המדות, וכו' ואין מתנאי הנביא שיהיו אצלו כל המעלות והמדות, עד שלא תפחיתוהו פחיתות, שהרי שלמה המלך, עליו השלום, העיד עליו הכתוב "בגבעון נראה ה' אל שלמה" (מלכים א, ג) ומצינו בו פחיתות מדות והיא: רוב התאוה, כבאור בהרבות נשים וכו' וכן דוד מלך ישראל עליו השלום, נביא אמר לי דבר צור ישראל (שמואל ב, כג) ומצאנו אותו בעל אכזריות, אף על פי שלא נשתמש בה כי אם בגוים ובהריגת הכופרים, והיה רחמן לישראל, הרי בא בבאור מפויש כדברי הימים שהשם יתברך לא הרשהו לבנות בית המקדש, ולא היה ראוי לכנין הזה בגלל רוב הרוגיו. ואמר לו, "אתה לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת" (דברי הימים ב כב).

מבואר מזה שאפילו אצל אנשים רמי מעלה כדוד מלך ישראל מודבק בו דרך מלחמה ושפיכת דמים מדת אכזריות. וכשנפגעו מדות של אדם דרך מלחמות, אי אפשר להאשים הרבה את טבע האדם שהוא לגזול ולקחת מה שעלה בידו בזמן מלחמה ולהתיר את עצמו בכמה איסורים וגם לרכוש מן הביזה, ועד כמה שהתורה ירדה לסוף דעתו של הלוחם שהתירו לו יפת תואר, כמבואר בפרשת תצא, וחז"ל אמרו (קדושין כא ב), שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור (רש"י שם). וכן התירה התורה לצבא לאכול נבלות וטריפות, אם ירעב ולא מצא מה לאכול אלא מאכלות אסורות, רמב"ם פרק ח' מהלי מלכים ה"א, ומבאר הכסף משנה: ואין כוונתו במי שהוא מסוכן מחמת רעבון, דהא פשיטא ואפילו אינו מחלוצי צבא נמי, אלא כשתאב לאכול ולא שכיח לו היתרא וכו' ע"כ. ומסבירים זה שאם יחסר לו אוכל לא ילחם טוב. מבואר בכל אלו המקומות שיש שינוי בהרבה הלכות בנוגע לאנשי צבא, כי התורה ירדה לסוף דעתו של החיל במצב מלחמה, לשנות הנהגות והלכות ולהתיר לו דברים מה שלבן אדם רגיל אסור, כי נולד שינוי בטבע של החיל במצבים מיוחדים, ע"כ יש להתחשב ולהטיל עליו חיובים לפי כחו וטבעו של עכשיו, כי הקב"ה לא בא בטרוניה על בריותיו.

ניהול מלחמה ברוח היהדות

עם האמור הסברתי פעם מה שאנו אומרים בתפילת הודאה של חנוכה "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך", ויש כאן שאלה, מילא גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים זה נס, אבל טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים, איזה נס בזה הרי יכול להיות שהטהורים והצדיקים יותר חזקים מהטמאים והרשעים, וכבר התעוררו בזה רבים, ויש לבאר לפי דברינו. שבמלחמה בין אדם ישר אפילו צדיק יכול לאבד את המדות המזוככות שלו ולהיות אכזר וגם טמא דרך העסק שלו בשפיכת דמים, כמו דוד המלך שהיה נתפס במדת אכזריות ע"י שפיכת דמים הרב שהוא התעסק בזה, אבל כאן במלחמת החשמונאים היה נס ממש שאפילו אחרי מלחמות הרבות שהיה להם כמבואר במגילת החשמונאים, בכל זאת לא איבדו את טהרת הנפש והצדיקות וזה גם כן מפורש שנשארו צדיקים וטהורים אחרי המלחמות הרבות.

וראיתי רעיון נפלא בענין זה באור החיים הקדוש בפרשת ראה על משפט עיר הנדחת, הכה תכה את כל יושבי העיר ההיא לפי חרב, וכן טף וגשים וכל נפש חיה אשר בה, (סנהדרין קי"א, ורמב"ם פרק ד מהלכות ע"ז הל"ו), מה כתוב בסוף הפרשה, "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וכו'", הפירוש בזה אחרי שהיה כל כך הרבה שפיכת דמים הורגים כל יושבי העיר נשים וטף נולד מזה

מדת אכזריות, כי שפיכת דמים מוליד אכזריות באדם, הבטיח להם הקב"ה אם תעשה ככל אשר ציויתוך וכל הכתוב בפרשה הזאת אני מבטיחך שאני אשמור על מדת הרחמים שלכם שלא תפגע דרך הפסק דין של עיר הנידחת, ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. וכ"כ גם במשך חכמה.

והרמב"ם בפרק ו' מהל' מלכים הל' ט"ו, מתאר לפנינו ההכנה המוסרית של חיל ישראל למערכת המלחמה, ואומר: ומאחר שיכנס בקשרי מלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה זכרונו מלבו, ויפנה מכל דבר למלחמה, וכו' וכל הגלחם ככל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מוכסח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר "כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן, כי מלחמת ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך" ע"כ.

וכפי ערך המוסריות של הרמב"ם לחיל ישראל, כשחושב ומכין את עצמו למוסר וזיכוך במדרגה גבוהה כזאת אין כבר מקום לחשוב על ביזה ועל התעשרות במצב מלחמה.

אמנם האדם אינו עומד במדרגה אחת גבוהה, ומשתנה מפעם לפעם, יש מקרים שהחיל בזמן מנוחה מתחיל לחשוב על עצמו ועל ביתו וחיים נוחים ונכשל ע"י זה, וזה טבע האדם, לכן אין להחמיר עליו הרבה כי בכל זאת מלחמת ה' הוא נלחם.

הטבח במחנות הערבים

יש נקודה במלחמת שלום הגליל והיא קשה מאד. בזמן שהצבא הישראלי נכנס לביירות, קרה דבר נורא, שחיטות איומות במחנה הפליטים, נשים וילדים בלי הבחנה ע"י קבוצות של נוצרים הנקראים בשם "הפלנגות", האם יש להטיל אחריות על צבא הגנה לישראל במקרה זה. ויש להתעמק ע"פ יסודות מחשבת ישראל, ועל פי ההיסטוריה שלנו, והתנ"ך הוא המדריך שלנו למצוא מקורות על אחריות כזאת.

בספר מלכים ב' פרק ג', מסופר, שמלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום יצאו למלחמה על מואב וכתוב שם בפסוק כ"ו "וירא מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה ויקח אותו שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכלו ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החומה ויהי קצף גדול על ישראל. וברד"ק, פירש אדוני אבי: כי בן מלך אדום הראוי למלוך תחתיו היה ברשות המלך מואב, ומפני זה בא מלך אדום עם שני המלכים

כי חשב להוציא בעזרתם את בנו מתחת יד מלך מואב, וכשחשב מלך מואב להבקיע אל מלך אדום ולא יכול לקח בקצפו את בן מלך אדום והעלהו על החומה ושרפו לעיני אביו, זהו "ויעלהו עולה ששרפו כמו ששורפין העולה, ויהי קצף גדול על ישראל ממלך אדום כי חשב כי בעזרתם יוציא בנו מתחת יד מואב, וזה שאמר הכתוב (בעמוס ב') על שרפו את עצמות מלך אדום לשיד.

ורבי אחי ר' משה ז"ל פירש, כי כאשר חשב להבקיע מלך מואב אל מלך אדום, אז לקח בנו באותה המלחמה, חטפו מהם והעלהו על החומה ושרפו לעיני אביו, ויהי קצף גדול על ישראל ממלך אדום שלא עזרו להציל מידם ע"כ דבריו, וכן הרלב"ג פירש כמו הרד"ק, רק בסוף הפסוק ויהי קצף גדול על ישראל מפרש כאופן אחר קצת עיי"ש.

ולפי זה עיקר הקצף של מלך אדום על ישראל היה שהוא הלך איתם למלחמה והם לא עזרו להציל את בנו, כנראה היה אפשר להם לעזור להציל את בנו.

ובספר עמוס פרק ב': כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב וכו' על ששרפו עצמות מלך אדום לשיד.

מבואר כאן על מי העונש של שריפת עצמות מלך אדום, על מואב שעשו את המעשה הרציחה בפועל, ולא על בני יהודה וישראל שלא עזרו לו להציל את הבן מיד מואב. ואף שהיו בני ברית במלחמה הזאת בכל זאת לא זוקפים את החטא הנורא הזה על אלה שיכלו לעזור ולמנוע את החטא, אלא על אלה שעשו החטא בפועל. מזה יש ללמוד על מה שקרה במחנה הפליטים בכיירות, הרשעות הנוראה של הנוצרים, אנשי הפלנגות שעשו את השחיטה בפועל, הם הפושעים ולא עם ישראל וצבאו המפואר.

וגם עוד נקודה שלא כתוב שהיה למלך אדום קצף גדול על מואב שהקריבו את בנו, רק הקצף היה על ישראל, נראה מכאן המנטליות של הגוים ששנאת ישראל מעבירתם על דעתם. אפילו בזמן שסובלים רצח ורדיפות מגוים אחרים הם מאשימים את היהודים. וכן במבצע לבנון, כל אומות העולם משמיצים את שם ישראל בעד שגיאיתם למנוע רצח ושוכחים את אלה שכיצעו השחיתות והרציחות בפועל.

המצור על בירות

במלחמת מדין פרשת מטות כתוב "ויצבאו על מדין כאשר ציוה ה' את משה", ובספרי: רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו.

הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצות להרמב"ם, בהשגה ה' כתב: שנצטוונו כשנצור על עיר, להניח אחת מהרוחות בלי מצור. שאם ירצו לברוח יהיה

להם דרך לנוס משם, כי כזה נלמד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבנו בעת מלחמה. ובו עוד תיקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתנו, שנאמר "ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה", ודרשו בספרי: הקיפה משלש רוחותיה, ר' נתן אומר תן לה רוח רביעית שיברחו, ואין זו מצות שעה במדין, אבל היא מצוה לדורות בכל מלחמת הרשות, וכן כתב הרב בחבורו הגדול בהל' מלכים ומלחמותיהם עכ"ל.

ואלה דברי הרמב"ם בפרק ו' מהל' מלכים הל' ז': כשצריך על העיר אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלש רוחותיה, ומניחין מקום לברוח לכל מי שירצה להמלט על נפשו, שנאמר "ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה", מפי השמועה למדו שכך צוהו ע"כ. השגת הרמב"ן היא אף שהביא הלכה זו בהל' מלכים, לא הכניס דבר זה במנין המצות בספר המצות שלו, הרמב"ן אמנם מכניס כל זה במנין המצות.

בספר משך חכמה פרשת מטות מכאר המחלוקת של הרמב"ם והרמב"ן בזה: וטעם פלוגתתן, דהרמב"ן סובר דכמו דהיא מצוה לבקש שלום, כן היא מצוה לחוס על נפשם ולהניח להם איזה צד להציל נפשם, והיינו להניח צד אחד פנוי להיות להם מקום לברוח. אבל הרמב"ם סובר, דהוא אופן מאופני המלחמה, היינו למוד בחוקות המלחמה, שאם יקיפו אותם מכל צד, ומיֵאשם מן החיים כי יפלו ביד צר, יעמדו על נפשם בכל שארית כחם ויכלו לעשות חיל כאשר ידוע בקורות העיתים, שכמה פעמים בא מגודל היאוש הנצוח הגדול, לא כן אם יהיה להם אופן להציל נפשם או לא ישליכו נפשותם מרחוק ויברחו, ואם כן אין זה למצוה אלא לתכסיסי המלחמה וכו'. ע"כ דבריו הנפלאים.

וזה היה תכסיס צה"ל במלחמת שלום הגליל, שנתנו למחבלים רשות לצאת מביירות, לו לא היה להם רשות לצאת משם עם נשקם, היו מתעקשים ולוחמים עד המחבל האחרון, והיו נהרגים חו"ש הרבה מצבא ישראל, כי אחרי יאוש של אבדון היו לוחמים בעקשנות עד המחבל האחרון ככדי לגרום קרבנות לצבא המתקיף אותם. ואולי היה יותר טוב כדי למנוע קרבנות מצבא ישראל לא להכנס לגמרי בביירות בעצמה, ולתתם חופש לצאת מביירות מעצמם, וצריכים אנשי צבא מומחים למדוד את ההפסד והניצחון בדבר זה.

יש עוד להוסיף על זה ממה שכתב הרמב"ם בהל' מלכים פרק ח' הל' י': וכן צוה משה רבנו מפי הגבורה לכופף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג, והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב וכו' ע"כ. המקור של הרמב"ם מתלכטים בו האחרונים, ובתוכם מהר"ץ חיות בספרינו, ושד"ל בכתביו שואל מי עשה את עם ישראל שוטרים על כל העולם. כנראה שבלי קבלת שבע מצות האדם עלי אדמות הוא כמו חיה טורפת, וסכנה לכל מין האנושי.

בז' מצות נכנס: עבודה זרה, ברכת השם, שפיכת דמים, גילוי עריות, גזל, ודינים ואבר מן החי וכו', כל הדברים בסוגיא בסנהדרין נ"ו, וברמב"ם פרק ט' הל' א'. ובמלחמת הגליל כידרות היתה תחת שלטון ישראל, והם היו מצווים לשמור על קיום אחת משבע המצות — שפיכת דמים, ולכאורה ישראל אתראית למצב הנורא הזה, ואפילו בכפיה היו חייבים למונעם מזה לדעת הרמב"ם שעל יסוד מוסרי זה הצטוו ישראל.

מכל המלחמות שעברו בארצנו אחרי תקומת המדינה אנו עייפים ממלחמות, ומתפללים לאלקים שיקוים בנו, "וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום בארץ", הקדמונים עומדים על הכפילות, הרי אם יושבים לבטח ממילא ישנו שלום ופירשו באור החיים הקדוש ועוד, כי שלום זה מתכוון למצב של רגיעה בין הכיתות והמפלגות. "וישבתם לבטח" — מהשונא שמקיף אותנו מבחוץ אך עדיין יש סכנה בארץ שהמפלגות והשנאת אחים יפרחו למעלה ראש, ואפילו יבא שלום מהחוץ, הפירוד הנורא השולט יכול להביא חו"ש לידי חורבן האומה, ע"ז אמר "ונתתי שלום בארץ".

בענין הסכמי שלום בין ישראל לאומות העולם

הנה בתורה בכמה מקומות נזכר איסור לא תכרות להם ברית, בספר שמות פרשה משפטים כ"ג ל"ב "לא תכרות להם ולאליהם ברית" ובפרשת תשא ל"ד י"ב. והרמב"ן בפירושו על התורה כתב שם: לא תכרות להם ברית ולאליהם ברית, וכו' והכוונה לומר כי בעודם עובדים את אליהם לא יכרות להם ברית, אבל אם קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז רשאי הוא לקיימם ע"כ. ובספר דברים פרשה ו' ב' "לא תכרות להם ברית ולא תחנם". וברש"י: לא תחנם, לא תתן להם חן, אסור לאדם לומר כמה נאה נכרי זה (ע"ז ל"ב). דבר אחר לא תתן להם חנייה בקרקע (יבמות י'), ועוד דבר אסור לתת להם מתנת חנם. הכל נמצא בע"ז דף כ' ע"א, והציונים ברש"י בטעות כאן.

והנה התוס' יבמות כ"ג ע"א כתבו כזה: ההוא בשבעה אומות כתיב וכו', ואם תאמר והיכי כרת ברית שלמה עם חירם מלך צור, דכתיב "ויכרתו ברית שניהם" (מלכים א' ה'), והכתיב "לא תכרות להם ברית ולא תחנם" (דברים ו'), ובכל האומות עובדי עבודה כוכבים מיירי כמו ולא תחנם? ויש לומר, דשמא לא אסר אלא כריתת ברית לשם עבודה כוכבים כדכתיב באידך קרא "לא תכרות להם ברית ולאליהם ברית" (שמות כ"ג). או שמא חירם מלך צור גר תושב היה. ועוד נראה לי דלא מיתסר כריתת ברית אלא דוקא בשבעה אומות, מדכתיב גבי גבעונים (יהושע ט') "אולי בקרבי אתה יושב ואיר אכרות